

Mustafa Özel ile

MEDENİYET MİLLET KİMLİK Üzerine

"Yeni bir dünya kuruluyor. Ya efendilerimizin bize biçtiği yeni rollere fit olacağız, ya da tarihin akışına bilinçle yön vermeye çalışacağız."

Soruyor: Son yazılarınızın anahtar kelimeleri millet, medeniyet, kimlik. Tarihin önemli bir kavşak noktasından geçiyormuşuz ve bu uğrakta en önemli meselemiz kelimelermiş gibi yazıyorsunuz...

Mustafa Özel: Evet, yeni bir dünya kuruluyor. Ya efendilerimizin bize biçtiği yeni rollere fit olacağız, ya da tarihin akışına bilinçle yön vermeye çalışacağız.

EskiYeni: Son derece irâdî terimlerle konuşuyorsunuz. Tarihin akışına yön verilebilir mi?

Mustafa Özel: Afedersiniz. İnsanoglu böyledir işte; sık sık haddini aşar. Hiçbir kişi veya grup, tarihe yön veremez. Fakat o büyük akış içinde safımızı belirleme iradesini gösterebiliriz.

EskiYeni: Saf belirlemenin anahtar kelimelerle bir ilişkisi olsa gerek...

Mustafa Özel: İnsanca bir konuşma, çığ veya hastalıklı kelimelerle yapılamaz. Yunus Emre asırlar öncesinden "Kelecilerin biçirgil, yaramazını şeşirgil" diyordu. Kelimelerini biçir, yaramazlarını ayır.

EskiYeni: En fazla ulus ve uygarlık kelimeleriyle uğraşıyorsunuz.

Mustafa Özel: Evet, ulustan millete yükseldikçe, en temel sosyal meselelerimize çözüm getiremeyiz. Bunu başarabilmemiz için de, uygarlıktan medeniyete yükselmeliyiz.

EskiYeni: Medeniyet bir gerçeklik midir? İslam veya Hristiyan medeniyeti, İslam veya Hristiyan dini ile özdeş midir? Yoksa dinlerin dünyevî tezahürlerine mi medeniyet diyoruz?

Mustafa Özel: Medeniyet de elbette birçok kavram gibi öncelikle bir kurgudur. Gerçeğin kendisi değil, gerçeği anlamamızı kolaylaştıran (yahut zorlaştıran) bir resimdir. Bu türden kelimelerin içi ne kadar iyi doldurulursa, gerçekliği o kadar iyi temsil ederler. Ben medeniyeti, bir dünya görüşünün sosyo-politik bir sistemle (veya sistemler dizisiyle) bütünleşmesi anlamında kullanıyorum. İslam Medeniyeti derken doğrudan İslam öğretisini değil; o öğretinin 1500 yıldır Arap, Fars, Türk, Afrika, Güney Asya ve dünyanın diğer bölgelerinde toplum hayatına nakşediliş biçimlerini kastediyorum. Medeniyetin ana kaynağı dindir; fakat dinden ibaret değildir.

EskiYeni: Uygarlıktan kastınız farklı bir şey midir?

Mustafa Özel: Bu kelimeler birbirinin yerine kullanılıyor. Fakat uygarlığı 19. yüzyılın Civilization kelimesinin karşılığında kullanmamız daha uygundur. Bu yaklaşıma göre, Avrupalılar dünyanın biricik medenî insanlarıdır. Avrupalı olmayanların da medenî olabilmeleri için, elden geldikince Avrupalılara benzemeleri gerekir. Adam olmak, Avrupalı gi-

Türklük, daraltılmış bir
ümmeççiliktir. Osmanlı Devleti
bile Cumhuriyet eliti kadar
İslam unsurunu öne çıkarmış
değildir. Yeni devletin sınırları
içinde kalan Kürt, Laz ve diğer
kavimler ise topyekûn
Türk sayılmıştır.

bi olmaktadır! Türkiye Cumhuriyeti bu bakımdan mu-
asır medeniyeti değil, çağdaş uygarlığı hedeflemiştir.

Eskiye: Ulus ile milleti de ayırıyorsunuz. Ne-
dir ulus?

Mustafa Özel: Uluslar fillere benzer. Herke-
sin üzerinde anlaştığı 'bilimsel' bir tanımları yoktur,
fakat her yerde karşımızdadırlar. Yaygın görüş,
ulus'un, ulusçu aydınların eseri olduğudur. Ne var
ki, aydınların ulusal topluluklar 'icat' edebilmeleri
için, belirli nesnel ön şartların var olması gerekir.
Ulusal bilincin ortaya çıkması için, orta yerde bilin-
cine varılması gereken bir şeyler olmalı.

Eskiye: Uluslar icat mı edildiler? Daha önce
dünyamızda ulus yok muydu? Türkler, Almanlar,
İngilizler modern dönemde mi ulus oldular?

Mustafa Özel: Ulusların ezeli kategoriler ol-
madığı açık. Yine de, bunları sadece sipariş üzerine
icat edilen yapay topluluklar saymamız yanlış olur.
Dini, siyasî, ekonomik, kültürel, tarihî ve coğrafi
çok sayıda nesnel ilişki ve bunların kolektif bilinçte-
ki yansımaları, ulus oluşumuna katkıda bulunur. Si-
yasî tarihçiler özellikle bunlardan üç tanesini kritik
bulur: Ortak bir hafıza. Dil veya kültür birliği. Grup
üyelerinin tümünün eşit olduğuna (bugünkü tabirle,
bir sivil toplum oluşturduklarına) dair anlayış. Al-
manlar bu anlamda ancak 150 yıl kadar önce bir
ulus olabildiler. Yüz yıl kadar önce bir Türk ulusu
da böyle icat edildi ve olabilirse bugün bir Kürt ulu-
su böyle icat ediliyor. Olabilirse, diyorum; çünkü bu
tür bir icadın muharrik gücü siyasettir. Siyasî elitler
olmasa, ulusluğun nesnel ön şartları dediğimiz dil,
kültür ve diğer ilişki biçimleri kendiliğinden farklı bir
kategori oluşturmaz. Daha önceki oluşumların için-
de varlığını sürdürür gider.

Eskiye: Türk ulusçuluğu ile Türk ulusu ara-
sındaki ilişkiyi biraz daha derinleştirsek...

Mustafa Özel: Ulusluğa ortaya çıkaran ulus-
çuluk (milliyetçilik) ise, 19. yüzyılın sonlarına kadar
Türk milliyetçiliğinden söz edilemez. Yükselen Bal-
kan milliyetçilikleri karşısında acze düşen impara-
torluğun siyasî panzehiri "Osmanlılık" idi, yani İslam-
lılığı dışlamayan; fakat Müslüman olmayan teba-
ayı daha eşit bir konuma yükselten bir ideoloji, bir
siyasî program. "Türklük" asıl Balkan bozgunundan
sonra ivme kazandı: Osmanlılığı dışlamayan, fakat
topluluğun sınırlarını Türkistan'a kadar genişleten
bir ideoloji. Batı'dan geri püskürtülen bu siyasî elit,
hayallerini doğu ufuklarına kaydırды. Allahüekber
bozgunu, hayal perdesini kapattı. Türklüğün vatani
artık Anadolu'dur.

İslamlık, yükselen Osmanlı'nın; Osmanlılık, da-
ğılan Osmanlı'nın siyasî programıydı. Türklük, Os-
manlıdan geriye kalanı muhafaza ideolojisidir. Dar-
altılmış bir ümmeççilik, kırılmış bir milliyetçilik. İt-
tihat Terakki ve bilhassa ilk dönem (1923-50)
Cumhuriyet elitinin din muhalifliğini öne sürüp,
cümlelerin birinci kısmına itiraz edebilirsiniz. Fikrim-
de ısrarlıyım: Türklük, daraltılmış bir ümmeççiliktir.
Osmanlı devleti bile Cumhuriyet eliti kadar İslam
unsurunu öne çıkarmış değildir. Yeni devletin sını-
rları içinde kalan Kürt, Laz ve diğer kavimler ise top-
yekûn Türk sayılmıştır. Dünyadaki diğer milliyetçi-
liklerin hemen hepsi dışlayıcı iken, Türk milliyetçili-
ği akıl almaz ölçüde içleyici olmuştur. Tadından yen-
meyen bir içleyicilik! Japonlar, yüz yıldır aralarında
yaşayan Korelileri hâlâ dışlarken, Türkler kendile-
riyle hiçbir ırk bağı olmayan Boşnak ve Arnavutları
bile "soydaş" sayıyor!

Eskiye: Türklüğün böylesine genişletilmesi
Kürtleri Arnavut veya Boşnaklar kadar memnun
etmiş benzemiyor. Niçin?

Mustafa Özel: Haklısınız. Çerkez, Boşnak ve-
ya Arnavutlar, içleyici Türk milliyetçiliğini genelde
benimsedi; hatta özümstediler. Kürtlerin bir kısmı,
çeşitli politikaların sonucunda Anadolu'nun batı böl-
gelerine göç edip "Türk oldular". Fakat geniş (ve
doğurganlık derecesi yüksek) bir kısmı doğu ve gü-
neydoğu Anadolu'da kaldı. Bu bölge İran ve Irak'la
sınırdış. İran'da Kürtler kültürel bakımdan görece
özzerk. Irak'ta ise siyasî sistemin başlıca iki (veya üç)
ortagından biri. Kürtçe iki resmî dilden biri; bir
Kürt yeni Irak'ın cumhurbaşkanı. Gerçek şu: Kürt

Türklük, Osmanlıdan geriye kalanı muhafaza ideolojisiydi. Kürtlük, Osmanlının nihâf ölüm senedi. Olan, Türklerle Kürtlere oluyor. Çünkü Osmanlısız, yani Kürtlükle Türklüğün beraber değil de ayrı ayrı hesaba katıldığı bir Batı Asya, emperyalizmin idman sahası olur.

siyasî eliti en az İttihatçılar ve ilk dönem Cumhuriyetçiler kadar seküler. Hedefleri, modern bir Kürt ulus-devleti kurmak. Bunu "doğal bir hak" sayıyorlar. ABD, AB ve Rusya'nın da bu yönelişe çeşitli biçimlerde destek verdiği ortada. Bölgedeki en hararetli destekçi ise, Türkiye'nin "stratejik partneri" İsrail.

Kürtlüğün Türkiye dışındaki yükselişinin, Türkiye Kürtlerini etkilememesi mümkün değil. Bu gelişmeler karşısında Türkiye'de yeni bir "ulusalcılık" arayışı başladı. Avrupa Birliği'ne 'gâvur' diyecek kadar dindar(!), özelleştirmeye karşı çıkacak kadar solcu(!) bir ulusalcılık.

Türklük, Osmanlıdan geriye kalanı muhafaza ideolojisiydi. Kürtlük, Osmanlının nihâf ölüm senedi. Olan, Türklerle Kürtlere oluyor. Çünkü Osmanlısız, yani Kürtlükle Türklüğün beraber değil de ayrı ayrı hesaba katıldığı bir Batı Asya, emperyalizmin idman sahası olur.

Eskiyeni: Bir tür yeni Osmanlılık öneriyorsunuz. Gerçekçi olalım, bu mümkün müdür?

Mustafa Özel: Ne imparatorluk meraklısıyım ne de Osman ismine özel ilgim var. Beni soyut bir Türklük veya Kürtlük değil, benim ve sizin gibi somut insanlar, ete kemiğe bürünmüş Türkler ve Kürtler ilgilendiriyor. Bunların kendi aralarında bir problemleri varsa, oturup adam gibi konuşup halletsinler. Aksi halde, aralarını bulmak için Texas'tan kovboylar gelecek olursa, ki geldiler bile, vay hallerine!

Eskiyeni: Kürtler için en mantıklı seçeneğin "gönüllü asimilasyon" yoluyla Türkleşmek olduğu söyleniyor?

Mustafa Özel: Ortak payda Müslümanlık olunca, bireysel olarak Türkleşme veya Araplaşmanın bir mahzuru yok. Ben Kürt bir ana-babanın çocuğu olarak, İstanbul yerine Kahire'ye gitmiş olsaydım, bugün sizinle bu söyleşiyi muhtemelen Arapça yapıyor olurduk. Onbeş yıl kadar önce, PKK terörünün şiddetlendiği günlerde, o zamanlar 6 yaşındaki oğlumla 9 yaşındaki kızımın hararetli bir biçimde tartıştıklarını gördüm. Sonra bana dönüp Kürt olup olmadığını sordular. "Kürtsem ne olur?" dedim. Oğlum kısık bir sesle, "Hiç. Demek bizim evde üç Türk, bir Kürt var!" dedi. Hülâsa, dinî bir problem yaratılmadıkça, bireysel asimilasyonlar mümkün. Fakat kitlesel olarak mümkün değil. Olsaydı, Cumhuriyet tarihi boyunca uygulanan tek dilli (Türkçe) eğitimle bütün Kürtler Türkleştirilmiş olurdu. Böyle bir zorlamanın dinî ve insanî gerekçesi de yok. Dolayısıyla, siyasî problem asimilasyon teklifiyle veya "ya sev ya terk et" sloganlarıyla çözüme kavuşturulamaz.

Eskiyeni: Yanıbaşımızda bir Kürt devleti kuruluyor gibi. Bu devlet, Türkiye vatandaşı Kürtler üzerinde, kimlik bilinciyle irtibatlı ne gibi etkiler yaratır?

Mustafa Özel: 150 yıl önce İtalyan birliği kurulduğunda, bir devlet adamı şöyle demişti: "İtalya'yı yarattık; şimdi sıra İtalyanları yaratmaya geldi!" Bu sözde büyük bir gerçek payı var. Önce devletler kurulur, sonra o devletlerin yurttaşları imal edilir. Evet, imal edilir; tıpkı otomobil veya ayakkabı gibi. Kürtler Irak'ta, Türklerin 80 yıldır Anadolu'da yapmaya çalıştıklarını yapmak isteyecekler. "Bizim de en az Türkler kadar halt etme hakkımız var!" diyorlar.

Kısa vadede hem Türk, hem de Kürt siyasî elitinin programları savunulabilir gözüküyor. Asker-sivil Türk eliti, başlangıçtaki misyonuna sınırsız yapılmış durumda: Türkiye'yi bölebilecek hiçbir görüş ve girişime geçit yok! Kürt siyasî eliti ise, uluslararası ortamın Mehabat Cumhuriyeti deneyiminden bu yana hiç bu kadar elverişli olmadığını, bağımsız bir Kürt devletinin tam kurulma zamanı olduğunu düşünüyor. (Federe bir Irak formülü, geçici bir düzenlemeden başka bir şey değildir.)

Sözünü ettiğimiz Türk ve Kürt siyasî programları, taraftarlarına cazip ve alternatifsiz gözükse de, sürdürülebilir değildir. Türk yaklaşımının hem iç,

hem dış maliyeti çok yüksektir. (Bir ölçüde kontrol-
lü sayılan PKK terörünün bile 20 yıllık maliyetinin
50 bin can ve 250 milyar dolar para olduğunu
unutmayalım.) Kürt yaklaşımı ise uluslararası kon-
jonktörü hep kendi puan hanesine yazmakla hata
etmektedir. Dünya sisteminde kalıcı ittifak yoktur.
Batılılar geri çekildiğinde, yine Türk, Fars ve Arap-
larla baş başa kalacaklardır.

EskiYeni: Kürtlere devlet kurmaktan vazgeç-
melerini mi öneriyorsunuz?

Mustafa Özel: Kürtlere de, Arap veya Türkle-
re de, bizim için bir afyon olan ulus-devlet anlayışın-
dan uzak durmalarını öneriyorum. Ulus-devletlik,
kapitalist yapılanmanın motor gücüdür. Belirli ser-
maye merkezlerini, klasik imparatorluk yapıları-
ndan ayıran ve onlara karşı muhafaza eden bir tür
tel örgü. Fakat sistem güçlendikçe, kapitalist devlet-
ler kendilerini çevreleyen bu tel örgüyü parçalayıp,
çöken imparatorlukların içinden çıkagelen 'ulus'ları
zapteden küresel bir tel örgüye dönüştürdüler.
Klasik imparatorlukların (ve daha sonra sömürge
imparatorluklarının) bünyesinden çıkan topluluklar
uluslaştıkça, merkezdekiler bu sefer ulusluğu aşma-
ya yöneldiler. Yirminci yüzyıl sonlarında öyle bir
noktaya gelindi ki, Almanya veya Fransa gibi (her
biri Türkiye'nin 10 misli servet üreten) ulus-devlet-
ler 'Küreselleşme' karşısında yetersiz, Türkiye gibi
ulus-devletler ise olması gerekenden büyük sayıl-
maya başlandı. Bundandır ki, can düşmanı Alman-
larla Fransızların, İtalyanlarla İngilizlerin birleşerek
Avrupa ulusunu meydana getirdikleri bir uğrakta;
Türkiye'nin daha küçük parçalara bölünmesi uygun
görölmektedir! JönKürtlerin emelleri ne olursa ol-
sun, ABD kurmaları ve İngiliz asistanlarının maksadı
onlara alan açmak değil, yeterli verimi alamadıkları
"Türklüğün" alanını daraltmaktır.

EskiYeni: Türklükten yeterli verimi alamadılar
mı? Ne demek bu?

Mustafa Özel: Bugünkü kullanımlarıyla Türki-
ye ve Türklük, ezeli birer gerçeklik değil, 100 yıl
kadar önce dillendirilmeye başlanmış birer 'pro-
je'dir. Kapitalist merkezin Rumlardan Bulgarlara ka-
dar birçok unsuru uluslaştırma baskısı olmasaydı,
Genç Osmanlılardan, Genç Türklere (JönTürklüğe)
geçiş ihtiyacı olmayacaktı. Mesele, ne yapıp edip
mülkü (devleti) elde tutmaktır. Devlet, milletin tarih
içindeki varoluş mümessilidir. Millet, devletini yaşat-

maya güç yetiremezse, tarihsel bir özne olarak va-
rolma hakkını yitirir. Ortaya çıkan boşlukta, gerçek
tarihsel özneler bu 'malzeme' ile bir devlet kurul-
masına katkıda bulunur; sonra onu merkeze kafa
tutmayacak bir 'ulus' yaratmaya özendirirler. Bu
topraklarda 1908-2006 arasında vuku bulan geliş-
melere Londra'dan bakabilen gözler, Türkiye ve
Türklüğün biraz da böyle 'oluştugunu' fark ederler.
İttihatçı ve terakkici elit, 'milliyet' fiyatına vatani el-
de tutmuş; ikramiye olarak da ulusluğa hak kazan-
mıştır!

EskiYeni: Sözü ettiğiniz proje pek başarılı
olmamışa benziyor.

Mustafa Özel: Evet, Bu Ülke'nin insanları mil-
let olduklarını unutmadı ve uluslaş(tırıl)maya diren-
diler.

Ahî Mesгут ancak tabela üzerinde Eti Mesгут
yapılabildi, ahîliğin ruhu unutturulamadı. "(Jön)
Türklük" projesi, yani Osmanlı toplum/devlet sis-
teminin asfı unsurlarının uluslaştırılması başarılı ola-
bilseydi, bugün bir "(Jön)Kürtlük" projesine ihtiyaç
duyulmayacaktı. JönTürklük boyası tutmadı ve
Müslümanlık 100 yıl öncesinde olduğu gibi Bu Ülke
insanlarının anlam dünyalarını belirleyen birincil
kaynak olmayı sürdürdü. Derinden anlaşıldı ki, mil-
letliğine Müslümanlığını esas almayan hiçbir 'Orta
Doğu' toplumu meşru, dolayısıyla uzun ömürlü si-
yasî yapılar kurup yaşatamaz. Orta Doğu terimi na-
sıl (Anadolu veya Yemen gibi) nesnel-coğrafi değil,
dışarıdan empoze edilen öznel-siyasî bir içerik taşı-
yorsa, Türklük ve Kürtlük de 'ulus' çerçevesinde ta-
nımlandıkça aynı içeriksizlikte olacaklardır. Ege-
menler tarafından tanımlanan değil, kendini tanımla-
yabilen toplumlar millet olurlar. Ulusların devleti
olmaz, devletlerin ulusları olur. Millet bilincini yitir-

meyenlerse, devletlerine er geç kavuşurlar.

EskiYeni: Son zamanlarda bir alt kimlik, üst kimlik söylemi geliştirildi. Buna ne dersiniz?

Mustafa Özel: Biraz balık hafızalıyız galiba. Başbakan bir defa kullandı bu ifadeyi, bir iki gün yazılıp çizildi, fakat kimsenin tartışmayı sürdürmeye niyeti ve de mecali olmadığından, birkaç gün içinde herkes sus pus oldu ve millî hayatımız normale döndü. Üst ve alt kimliklerimiz, yeni bir krize kadar buzdolabındadır. Bir taraf diyor ki, başını kumdan çıkar ve etrafta olan biteni hesap et. Diğer tarafın cevabı kesin ve net: Ya sev, ya terket! Problem şu: İki taraf da "yabancı dil" konuşuyor. Bir medeniyet camiasının siyasî meseleleri, başka bir medeniyetin siyasî grameriyle anlaşılabilir ve tartışılmaz. Tartışılırsa, herkesin kendini haklı gördüğü, meselenin ise orta yerde çözümsüz kaldığı bir durum doğar. Çözümsüzlüğün maliyeti, herhangi bir çözümün maliyetinden daha ağırdır.

Avrupa'da alt ve üst kimlikler problem kaynağı değil. Çünkü orada uluslar, küçük parçaların birleşmesiyle ortaya çıktı. Bizde ise Türk veya Arap ulusu, büyük bir devletin parçalanmasıyla vücut buldu. Avrupa kıtasında insanlar 19. yüzyılın ortalarında kendini önce Venedikli veya Prusyalı, sonra İtalyan veya Alman olarak tanımladılar. Venediklilik alt, İtalyanlık üst kimlik; Prusyalılık alt, Almanlık üst kimlik oldu. AB projesi tam gerçekleştiğinde, Almanlık ve İtalyanlık alt, Avrupalılık ise üst siyasî kimlik olacaktır.

Tarihsel bağlamı içinde, bizim üst kimliğimiz İslamlık/Osmanlılık idi. Bunu Araplık, Türklük (ve bugün Kuzey Irak'ta Kürtlük) ile değiştirdiğimiz zaman, ya diğer kavim mensubiyetlerini alt kimlik sayacağız, ya da düpedüz yok sayacağız. Araplık üst kimlikse, Türklük ve diğer mensubiyetler alt kimlik sayılacak; Türklük üst kimlikse, Araplık ve diğer mensubiyetler alt kimlik sayılacaktır. Ya da "herkes Araptır, herkes Türktür" denecek.

Araplık, Türklük veya Kürtlük ise, bizi üst kimliğimizden uzaklaştırıp parçalayanların kucağına oturttuğu taş bebekler.

"(Jön)Türklük" projesi, yani Osmanlı toplum/devlet sisteminin aslı unsurlarının uluslaştırılması başarılı olabilseydi, bugün bir "(Jön)Kürtlük" projesine ihtiyaç duyulmayacaktı.

Problem ikinci bir kaynağı şu: Osmanlı devletin parçalanmasıyla vücut bulan devletler, Türkiye ve kısmen Mısır hariç, kendi iradeleriyle değil; emperyal devletlerin iradeleriyle oluştu. Lübnan, Ürdün, Bahreyn gibi birçok 'uyduruk' Arap devletin oluşumuna yeşil ışık yakan bu emperyal güç, her ne hikmetse, Kürtleri unuttu. Onları aynı coğrafyada, tam dört ayrı 'devlet'in alt unsuru haline getirdi. Şimdiyse hatasını (!) tamir gayesiyle yeni bir operasyon peşinde. Sadece silahları değil, liberal bir dili de büyük bir beceriyle konuşan Emperyal güçlerle asla bu tür operasyonların arkasını tartışamazsınız. Sizden daha özgürlükçü, daha haklıdılar.

Türk, Arap ve Kürt ulusçularıyla da tartışmazsınız. Sizden daha 'yurtsever', hatta daha 'dindar'dırlar. Çoğu cetvelle çizilmiş 'ulusal' sınırları içinde, kendilerini hür ve bağımsız addedip, sanal bir hayat yaşamayı gururla sürdürürler. Oysa kolektif bir varlık olarak, gerçek üst kimliklerini inşa edinceye kadar, ne hür ne de bağımsızdırlar. Fransız, Alman veya İtalyanlık, büyük çabalarla inşa edilmiş siyasî kimliklerdir. Araplık, Türklük veya Kürtlük ise, bizi üst kimliğimizden uzaklaştırıp parçalayanların kucağına oturttuğu taş bebekler. Yurtseverlik görüntüsü altında, bunlarla birbirimizin kafasını gözünü yarıp, sömürgeci efendilerimize hizmet ediyoruz.

Binaenaleyh, tek tek 'ulusal' sınırlar içinde değil; efendilerimizin topyekün Orta Doğu diye vaftiz ettikleri geniş coğrafyada; ya yeni bir üst kimlik inşa edecek, ya eski üst kimliğimizi hatırlayacak, ya da mevcut sanal kimliklerimizle birbirimizi kırmaya devam edeceğiz. Bir çimento olduğu söylenen din, üst kimliğin inşasına katkısı yoksa insanları birarada tutamaz. Kimlik siyaseti, 'millet'ten 'ulus'a alçalanlar için gerçekten alt üst edicidir.